

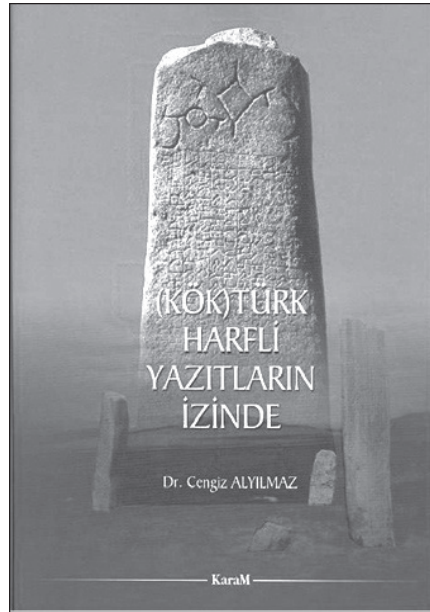
Alyılmaz, Cengiz
(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde, KaraM
Yayınları/21, Ankara 2007, XI-192 s.,
ISBN 978-975-6467-24-4

Moğolistan bozkırlarından Doğu Avrupa'ya, Sibirya'dan İran'a, Anadolu'ya kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada Türk Runik yazısıyla yazılmış eserlere rastlamak mümkündür.

Literatürde “Orhun Yazıtları”, “Orhon Yazıtları”, “Eski Türk Yazıtları”, “Kök Türk Yazıtları” veya “Göktürk Yazıtları” gibi yaygın adlandırmalarla anılan irili ufaklı yüzlerce yazıtın olduğu tespit edilmiş, bunların büyük bir kısmı üzerinde bilimsel çalışmalar ve neşirler yapılmıştır. “Kök Türk” veya “Orhun” gibi yazıtların önüne getirilen sıfatlar, söz konusu eserlerin yerini, tarihini sınırlandırmakta ve daraltmaktadır. Sadece Orhun vadisinde değil, Asya'dan Avrupa'ya çok geniş bir coğrafyada rastladığımız eserlerin sayısı olarak çok az bir kısmı Köktürkler döneminde yazılmıştır. Türk Runik alfabesiyle yazılan yazıtların diğer dönemlerde daha fazla olduğu bilinmektedir. Genellikle taşlara yazılsa da Irk Bitig örneğinde olduğu gibi kâğıt üzerine yazılanlara da rastlanmaktadır.

Türk Runik harfli yazıtların keşfi 1675 yılında Nikolay Gavriloviç Mileski Spafariy (Nicolae Milescu) ile başlar ve o yıldan bu yana Türkologlar tarafından çeşitli açılardan incelenir. Ülkemizde Necip Asım, Hüseyin Namık Orkun, Muharrem Ergin, Talat Tekin, Osman F. Sertkaya, Ahmet B. Ercilasun, F. Sema Barutçu Özönder, Saadettin Gömeç, İsmail Doğan gibi çok az sayıda araştırmanın ismi bu sahada öne çıkmaktadır.

Doç. Dr. Cengiz Alyılmaz (Kök)türk harfli yazıtlar üzerinde yaklaşık 25 yıldır çalışan ve bu sahada önemli eserlere imza atan bir Türkologtur. Bitirme tezi olarak “*Eski Türkçenin Sözlüğü*” adlı çalışmayı yapan Alyılmaz, doktorada “*Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*”, doçentlikte ise “*Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*” adlı araştırmalarını ortaya koymuştur. Bu

alandaki çok sayıda makalesi ve bildirisi de olan Alyılmaz'ın "*Eski Türkçenin Söz Varlığının Düz ve Ters Dizimi*" adlı kitabı da dikkati çekmektedir.

Cengiz Alyılmaz'ın (*Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde* adlı çalışması, 2007 yılının son aylarında neşredilmiştir. Kitabın başlığında yer alan (Kök)türk kelimesindeki "kök"ün parantez içinde gösterilmesi, yazıtların yalnız tarihte 'Köktürkler' olarak bilinen Aşina boyuna ait olmadığını, yazıtları vücuda getirenlerin genel anlamda "Türkler" olduklarını vurgulamak için olsa gerek.

Eski Türk dili ve tarihi alanında yaşayan en önemli uzmanlardan biri olan Prof. Dr. Dimitri D. Vasilyev'in "Sunuş" yazısı, "Ön söz", "Kısaltmalar Dizini" kısımlarından sonra kitap, iki ana bölümden oluşmaktadır: 1. Bölüm: Giriş: "(Kök)türk Yazısı ve (Kök)türk Harfli Yazıtlar", 2. Bölüm: "(Kök)türk Harfli Yazıtların Epigrafik Belgelemelerinde Uygulanacak Yöntemler ve Teknikler" üst başlıkla sunulmuştur.

Birinci bölümde; (Kök)türk yazısının menşei, alfabesinin çeşitli yazıtlardaki görünümü ile Moğolistan, Yenisey, Talas, Koçkor, Batı Türkistan (Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan), Doğu Türkistan, Kafkasya, Anadolu, Balkanlar ve Avrupa'daki (Kök)türk harfli yazıtlar dikkatlere sunulmuştur. Tabii ki bu alfabeyle yazılan Anadolu, Balkanlar ve Avrupa'daki yazıtların tamamı Türklere ait değildir. Ancak Anadolu coğrafyasında, özellikle Doğu Anadolu bölgesinde görülen çok sayıdaki kaya üstü resim ve petroglifin (Kök)türk harfli yazıtlarla büyük benzerlikler göstermesi ve milattan önceki dönemlere ait olması, Türklerin ana yurdu meselesine yeni açılımlar getirecektir. Kılıç Kökten, Afif Erzen, Muvaffak Uyanık, Ersin Alok, Veli Sevin, Oktay Belli, Cengiz Alyılmaz ve Osman Mert'in bazı uygulamalarında söz konusu paralelliklere dair görüşleri ilgi çekicidir.

(Kök)türk yazısının Türk damgalarından neşet ettiği ve Anadolu'daki bir at üzerindeki damgayla Moğolistan'daki at üzerinde bulunan damganın aynılığı, Talas Yazıtı ve Kırgızistan'daki bir heykelin çene kısmındaki yazılarla, 75 yaşındaki Gaziantep Nizipli kadınların çenesindeki dövmelemin birebir eşleşmesi, hem Anadolu'da hem Türkistan'da koç-koyun heykelleri, halı-kilim ve mimari eserlerdeki damgalar, nakışlar ve motiflerin benzerlikleri, çok canlı resimlerle kitabın bu bölümünde yer almaktadır.

Eserin ikinci bölümünde, (Kök)türk harfli yazıtların epigrafik belgelemelerinde uygulanacak yöntemler ve teknikler konusunda, ayrıntılı ve görsel malzemeyle desteklenmiş bilgilere yer verilir. Bu bölümde yazıtların durumuna ve özelliğine göre hangi tekniklerle epigrafik belgelemelerin yapılacağı üzerinde durulmuş ve 15 ayrı teknik hakkında bilgiler verilmiştir. (Kök)türk harfli yazıtların epigrafik belgelenmesi konusu, ilk defa Cengiz Alyılmaz tarafından bu kitapta ortaya getirilmiştir ve sonraki araştırmalar için bir rehber durumundadır. Yazıtların ve bunlara ait parçaların buldukları yerlerin adları ve adresleri yazılarak, söz konusu yerlerin koordinatlarının GPS ile belirlenmesi ve örnek olarak Moğolistan'daki yazıtların GPS kayıtlarının verilmesi araştırmacıların işini kolaylaştıracaktır. (Kök)türk harfli yazıtların dokümantasyon ve arşiv bilgilerini oluşturmaya dönük olarak hazırlanan, 30 maddelik tablo halinde gösterilen konu başlıkları Alyılmaz'ın tec-

rübelerinin yansımasıdır.

“Sonuç ve Öneriler” kısmında Alyılmaz, epigrafik belgeleme, yöntem ve tekniklerini kullanırken nelere dikkat etmemiz, neleri yapmamız, neleri yapmamamız konusunda düşüncelerini açıklamaktadır. Konuyla ilgili 500 civarında yerli ve yabancı araştırmacının yazdığı kitap ve makale, “Bibliyografya” bölümünde yer almakta olup konuyla ilgilenecek araştırmacılar için de önemli bir kaynak niteliğindedir.

Köktürk harfi yazıtların yayılma alanları ve okuma teknikleri konusunda derli toplu bir araştırmayı bu kitapta toplayan Cengiz Alyılmaz’ı kutlarken, mükemmel bir baskı tekniğiyle neşri gerçekleştiren KaraM Yayınevi’ne de teşekkür ederiz.

Bilgehan Atsız GÖKDAĞ